

1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009

1988 A KUVIK ÉVE

FONTOSABB ESEMÉNYEK

Május 20–22.

Leváltják Kádár Jánost, s vele együtt eltávolítják a hatalomból évtizedekig uralkodó hálózatát is. Mindezt békében, majd-hogynem „parlamentáris” eszközökkel teszik, a kelet-európai kommunista rendszerek megszokott kamarillváltozásaihoz képest meglepően ritka kivételes megoldásként. Ezek és ezek ünneplik otthon pezsgóbontással e szimbolikus gesztus tényét, mert a többség érzi és érti, hogy véget ért egy nagyon hosszú történelmi kor. Csak azt nem tudni, mi jön helyette...

Augusztus 28.

Grósz Károly Aradon találkozik Nicolae Ceau°escu román vezetővel, majd hazatérkor a magyar televízióban kifejti, hogy főlegesen aggódnak az erdélyi kisebbség sorsáért, rosszul informáltak vagyunk... E naptól kezdve a pártfőtitkár-miniszterelnök a többség szemében politikai tetszhalottnak számít.

Szeptember 17.

Megnyílik a szöuli olimpia, 12 év után az első normális, politikai bojkottal nem megzavart ötkarikás játékot sikerül végre megtartani. Magyarország – 11 aranyérmével, 6 ezüst és 6 bronzával – nem várt sikereket ér el, amellyel a nemzetek összesített rangsorában a hatodik helyet foglalja el.

November 7-ei hosszú hétvége – Bécsben.

A hosszú hétvégét, a világútlevelet, a liberalizált valutaszabályokat kihasználva több száz-ezer honfitársunk kel útra, s vásárol magának tartós fogyasztási cikkeket Ausztriában. Otthagyván ezzel az osztrák kereskedőknek egymilliárd schillinget – ékes bizonyítékot szolgáltatva egy halódó rendszer gazdasági működése abszurditásainak

6

1988 májusában rendkívüli várakozások közepette tartották meg azt a pártértekezletet, amelyet a Kádár-féle vezetés szándékai ellenére és a mélyreható változásokra kiéhezett tagság követelésére kellett meghirdetni. Az értekezlet megnyitásakor Kádár János érezhette, hogy kénytelen lesz megválni több mint harminc éve tartó egyeduralgkodói szerepkörétől

Ebben az évben – több évtizednyi látszólagos nyugalom és mozdulatlanság után – hirtelen megmozdultak az addig megint-gathatatlanak hitt hatalmi-politikai szerkezetek Magyarországon. Az állampolgár több változást élhetett át ekkor, mint 1956 óta bármikor. E változások egymással némileg kapcsolatban lévő, egymást erősítő mozzanatokban fejeződtek ki: a hatalmi szféra gyors széthullásának kezdetében, az akkoriban alternatívának mondott mozgalmak gyors és hatékony talpra állásában, és az eddig apatikusnak vélt átlagemberek váratlan mértékű utcai aktivitásában.

Mindenekelőtt az addig egyeduralgkodó pártállami szer-

kezet produkált páratlan cseresorozatot. Maga a struktúra ugyan alig változott valamit, ám a személyzeti jövés-menés hihetetlen arányokat öltött. Kádár Jánost – 32 év után –leváltották az MSZMP főtitkári funkciójából. Az év végén miniszterelnököt is cseréltek, közben pedig a parlament elnökének, illetve az államfői szerepkört megjelenítő Elnöki Tanács elnökének személye is változott. Az országot valójában irányító Politikai Bizottságból kikerült az a nyolc tag, akiknek mindegyike az évtizedekig tartó Kádár-kor megszokott arca volt. Ők úgyszólván egyik napról a másikra kerültek át a politikai jelentéktelenség világába. A felszínen úgy tűnt,

hogy a májusi pártértekezlet váltásai nyomán Grósz Károly lett az ország vezetője, ám egy-két hét elteltével világossá vált, hogy e cserével az MSZP-n belül korántsem ért véget a hatalmi harc. Igazából csak ekkor kezdődött el, s vált a nyilvánosság számára is kitapinthatóvá a konzervatív erők és a reformszocialisták közötti küzdelem. Az állampárt vezetői az év hátralevő részében le is kötötték ezzel egymást. Olyannyira, hogy alig-alig vették észre a körülöttük rohamosan változó társadalmi és politikai realitásokat.

Pedig lett volna mit észrevenni. Még a májusi pártértekezlet előtt, március 30-án megalakult a Fidesz, mint az első, nyíltan pártjellegű és magát a rendszer keretein kívül meghatározó politikai szervezet. Majd a hatalom nyárvégi tehetetlenkedéseit látván sorra politikai szervezetté, tulajdonképpeni versengő pártokká alakultak át az MDF-től az SZDSZ-ig az addigi lazább, mozgalmi jellegű kezdeményezések. A lázas szervezetalapítási hullámban ősszel, több évtizednyi szünet után újra megjelentek az egykori történelmi pártok is –

A várható változások erejét jelezte Nyers Rezső és Pozsgay Imre bekerülése a legszűkebb döntéshozó testületbe: a Politikai Bizottságba, mivel mind a ketten köztudottan a reformok elkö-

telezett híveinek számítottak. S korábban – különböző

okokból – szembe kerültek Kádár Jánossal

Hosszabb a képaláírás és a kronológia

2009 2008 2007 2006 2005 2004 2003 2002 2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991 1990 1989 **1988**

A nagymértékű személycserével járó értekezlet kulcsfigurája az a Grósz Károly volt, akit e május végi napok után a közvélemény a Kádár utáni korszak megkérdőjelezhetetlenül első számú vezetőjének vélt, ám az általa követendő politikát nem lehetett pontosan átlátni

A régi vezetés kulcsszereplőinek többsége – például Lázár György, Németh Károly, Havasi Ferenc, Gáspár Sándor – ugyan kikerült a döntéshozó testületekből, ám Kádár János hosszú árnyéka nemcsak képletesen vetült rá a várható jövőre...

FONTOSABB ESEMÉNYEK

November 24.

Megalakul Németh Miklós kormánya. A megelőző hetekben különféle találgatások nyomán legalább féltucatnyi jelölt került szóba miniszterelnökként, s közülük végül is a legkevésbé ismert, az akkor 40 éves fiatalemberre várt a rendszerváltás kormányzati feladatainak megoldása – csupa olyan jellegű kihívás, melyeknek nehézségeiről ekkor még nagyon keveseknek lehetett fogalmuk.

November 29.

A Sportszarnokban Grósz Károly pártfőtitkár az elbizonytalanodott káderek tízezres tömege számára tartott beszédében fehérterrort vizionál arra az esetre, ha a társadalom nem hagyja a reformokat a párt által elképzelt módon végrehajtani, s ha az országban esetleg valódi politikai versengés venné kezdetét. Általános megdöbbenést váltott ki ez a beszéd, sokan azt hiszik, hogy ezzel a hangütéssel a változásoknak jóidőre végük lett.

Ugyanezen a napon, Szegeden megalakul az első Reformkör, amit nemsokára száz és száz újabb követ majd. Új játszma kereteit kezdik kijelölni a váratlan fejlemények.

December 7.

Gorbacsov, szovjet pártfőtitkár az ENSZ-ben tartott beszédében lényegében deklarálja Kelet-Európa népeinek teljes szabadságát a maguknak kívánatos politikai rendszer megválasztását illetően. Az élesebb politikai hallással rendelkezők felteszik magunknak a kérdést, lehet, hogy véget ért a jaltai alkuk kora? Vége lenne az 1945 utáni megosztottságnak?

1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009

???

Rések a rendszer falain: mozgalmak, szervezetek és politikai szervezetek jönnek létre. Tavasztól őszig folyamatosan szerveződnek, egyesülnek és átalakulnak a különféle politikai, félpolitikai szervezetek, amelyek mindegyike valamilyen kihívást jelent a monolit hatalmi struktúra alapvető funkcióival szemben. E folyamat főbb állomásai:

– Március 30. Harminchét fiatal Budapesten, az ELTE Bibó István Szakkollégiumában megalapítja a Fideszt, ezzel nyilvánosan is megtörve a politikai rendszer szervezeti monopóliumát. A következő hetekben rendőrségi és ügyészségi eljárások keretében igyekeznek az alapítókat szándékuktól eltéríteni, nem sok sikerrel.

– Május 14-én megalakul a TDSZSZ, megtörvén a

hagyományos szakszervezeti monopóliumot.

– Szeptember 3-án a Fidesz után az MDF is politikai szervezetté alakul.

– Október 12-én meg- és újjáalakul a Magyar Cserkészszövetség.

– Október 29-én hosszas szellemi és szakmai előkészületek után létrejön a Nyilvánosság Klub, a hatalom médiamonopóliumának megtörése igényével.

– November 13-án az addigi laza szervezettségű Hálózat politikai párttá alakul át Szabad Demokraták Szövetsége néven.

– November 12–18. újjáalakul az FKGP.

– November 28-án újra működik az SZDP.

– December 8-án megalakul a Márton Áron Társág, a későbbi KDNP szervezeti elődje. **!!!1 SORT!!!**

Grósz Károly gazdasági és politikai vezetőkkel hivatalos látogatást tett az Egyesült Államokban, erre sem volt példa évtizedek óta. Hazatértekor kormánybeli kollégái a reptéren üdvözik őt

a szociáldemokratáktól a kisgazdáig. Decemberre már a későbbi, a 2008-as állapotokra is jellemző parlamenti párt valamennyi szereplője fel- és megmutatta magát, bár azt ekkoriban senki nem tudta, hogy milyen mértékű lehet a valós társadalmi támogatottságuk. Hónapokon belül, szinte a semmiből jött létre a versengő többpártrendszer anélkül, hogy ennek a jogi, alkotmányos, gazdasági és médiafeltételeit előzetesen megteremtették volna; azaz nem várták meg a gyengülő hatalom áldásosztását és jótékony segédkezését. Többek közt azért, mert a hatalmat gyakorlók el

A változások újabb jelei: augusztus 20-án, a Bazilika előtti téren régen nem látott hatalmas tömegek részvételével Paskai István bíboros tart szentmisét – a Szent Jobb jelenlétében. Ez alkalommal jelenti be a bíboros II. János Pál pápa magyarországi meghívását is.

2009 2008 2007 2006 2005 2004 2003 2002 2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991 1990 1989 **1988**

Augusztus 28-án Grósz Károly Aradon munkatalálkozót tart az első számú román vezető Nicolae Ceausescuval, ami azért is kelthetett nagy figyelmet, mert korábban Kádár János kifejezetten kerülte a román kollégájával történő találkozásokat

A szülői olimpián váratlanul nagy sikereket elért bajnokokat októberi hazatérésükkor Grósz Károly üdvözlí a Parlamentben: a képen a miniszterelnök/pártfőtitkár Martinek János, Darnyi Tamás és Egerszegi Krisztina társaságában látható

1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009

Az aradi találkozóra azért is kerülhetett sor, mert hazánkban ekkoriban igen erős belpolitikai nyugtalanságra adott okot a Romániában élő magyar kisebbség romló helyzete. Ám a miniszterelnöknek a hazatértek adott - s nagy várakozásokkal megelőzött - televíziós interjúja gyorsan eloszlatta a látogatásához fűzött politikai illúziókat

voltak foglalva egymással, a folyamatok irányítása hónapról hónapra csúszott ki a kezükből, s képtelenek voltak a rendkívüli sebességgel változó viszonyok lényegének megértésére.

Holott a jelek és jelzések egyértelműek voltak. Például az új szervezetek a társadalom kisebb-nagyobb csoportjainak legkülönbözőbb feszültségére, konfliktusára, elégedetlenségére sokkal előbb tudtak adekvát módon reagálni, mint a hatalmat gyakorló MSZMP. Az új szervezetek szinte mindegyike – a legtöbbször kezdeményezőként, szervezőkként – ott volt az év nagy visszhangokat kiváltó demonstrációinak, tüntetéseinek, tömeges megmozdulásainak hátterében.

1988 nagy-nagy újdonsága az utcai politizálás megjelenése volt. Több mint harminc év elteltével ezrek, tízezres tömegek kezdtek a lehető legszélesebb nyilvánosság jegyében nyilvánítani ellenvéleményüket, panaszaikat, tiltakoznivalóikat. A sztrájkok, tüntetések, felvonulások mindennapos élményekké váltak olyanok számára, akiknek addig legfeljebb a kötelező május elsejei felvonulás unalmas lufieregetése volt az egyetlen,

November 24-én a parlament Németh Miklóst választja meg kormányfővé a leköszönő Grósz Károly helyére. Az alig negyvenéves új miniszterelnök sokkal esélyesebb jelöltek helyett lett befutó, s a szélesebb közvélemény is keveset tudhatott eddig róla

2009 2008 2007 2006 2005 2004 2003 2002 2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991 1990 1989 1988

Németh Miklóst ekkor még a többség Grósz Károly kiválasztottjának vélte, akinek leginkább az lehet a feladata, hogy kiegyensúlyozza a pártfőtitkár komolyabb riválisainak térnyerési esélyeit. Pedig a valós helyzet már ekkor sem ez volt

közvetlen részvételi tapasztalatuk. Különösen az 1956 után született generációknak – amúgy az ország lakói mintegy felének – volt páratlan élmény az utcai, szabad véleménynyilvánítás és a kollektív félelmek gyors szertefoszlása.

1988 úgy ért véget, hogy a társadalom politizálni akaró része roppant nagy reményekkel

élte meg az év eseményeit, a hatalmat gyakorló és birtokló kaszt viszont állandó fáziskésésben, mi több, folyamatosan zavarban volt, mert őszinte és mind gyakrabban hangoztatott változási szándékait a magához tért társadalom egyre kevésbé hitte el, vette tudomásul. Patthelyzet és várakozás volt a levegőben az év utolsó napjaiban.

Németh Miklós korábban, már a pártközpont gazdaságpolitikai részlegében tevékenykedve, azon kevesek közé tartozott, akiknek pontos képük lehetett a magyar gazdaság tényleges – és mindinkább katasztrofális – állapotáról. A képen látható, s mellette miniszterelnök-helyettesi beosztásba került Medgyessy Péterrel együtt a legszűkebb politikai szférában a szakmai vonal megerősödését jelentették

Eltvársak! Ennyi marad a szocializmusból! Grósz Károly a Sportcsarnokban, nagy hatású beszédben tízezres hívatásos baloldali aktivista előtt próbálja megvédeni az MSZMP domináns politikai szerepét, s megállítani a politikai pluralizálódás feltartóztatatlannak tetsző folyamatát. Pillanatnyi sikerrel tette

???

Egy másik rés: tüntetések, sztrájkok, demonstrációk sorozatát élheti meg az efféle élményektől, látványoktól sok-sok évtizede elszokott, passzívnak tartott magyar lakosság. Néhány, a maga idejében nagy informális visszhangot kiváltott esemény rövid listája:

– Március 15-én 15 000–20 000 ezer ember vesz részt a nem hivatalos, alternatív megemlékezéseken.

– Május 27-én az első nagyobb vízlépcsőellenes tüntetés zajlik, legalább 5000 résztvevővel.

– Június 7-én Kiskőrösön 2000 helyi gazda vonul fel gépekkel és zárja el az utat, így tiltakozva az alacsony borfelvevési árak ellen,

– Június 16-án belvárosi utcai csatára, több központi helyen tömeges összeütközésre kerül sor a Nagy Imre kivégzésére emlékező ezrek és a rendőrök között, az eseményeket számos nyugati tévétársaság is felveszi.

– Június 27-én mintegy 100 000-en tüntetnek a Hősök terén, az erdélyi falurom-

bolás ellen – ezúttal békében. A többórás felvonulás a legnagyobb rendben zajlik le, s ér véget. Sokezernyi ember számára ez az élmény volt a rendszerváltás kezdetének legelső élménye.

– Augusztus 23-án bányászsztrájkot jelentenek Pécsről. Harminc év után először hallhattunk ilyen eseményről, a következő hetekben országsszerte számos kisebb-nagyobb munkabeszüntetésre kerül még sor.

– Szeptember 12-én vízlépcsőellenes tüntetés a Parlament környékén, 50 000 résztvevővel; ősszel még hat-szor kerül sor Nagymaros-ellenző demonstrációra,

– November 7-én a Fidesz a Belügyminisztérium előtti járdákon seprűvel, utcai takarítással tiltakozik a nap hivatalos megünneplése ellen. Azt hirdetik, hogy ők majd március 15-én ünnepelnének. (Bármilyen hihetetlenül is hangzik ma már, ekkor még március 15. nem volt munkaszüneti nap, november 7. viszont igen...)